

REZUMAT

Cuvinte cheie: Sfânta Scriptură, Vechiul Testament, Noul Testament, mărturii patristice, Filotei Monahul, Macarie Ieromonahul, psalmi, psaltire, Psaltirea în Versuri, psalmi aleși, polieleu, utrenie, mărimuri, pripeli, veliceanii, argon, syntomon, glas, scară, formulă, modulație, melodică, ambitus, formule melodico-ritmice, text, traducere, Tomul al II-lea al Antologhiei.

Motivația alegerii acestei teme, *Cântarea psalmilor în Biserica Ortodoxă Română. Polieleul în creația lui Macarie Ieromonahul*, rezidă în importanța generică a Psalmilor pentru cultul creștin ortodox, în multipla lor utilizare liturgică, din care am găsit de cuviință să supun atenției cititorului **polieleele**, așa cum sunt redade de geniul muzical al lui Macarie Ieromonahul (1770-1836).

Legătura ființială dintre români și psaltire este moștenire a etnogenezei creștine a poporului nostru, după cum o arată filosoful Constantin Noica: „Nu știu dacă și în alte părți Psalmii Vechiului Testament s-au citit la fel de mult ca la noi. În orice caz, eternitatea românească despre care vorbesc este de acest tip. Nu o plenitudine istorică, nu realizări majore – pe care neamul nostru nici n-ar fi avut când să le înfăptuiască - dau garanția duratei; ci sentimentul că, în fond, există un plan față de care toată frământarea istorică este irosire și pierdere. Dar - și aici e aspectul nou față de tânguirea biblică – neamul românesc e și el, într-un fel, solidar cu acel plan neschimbător. I se întâmplă și lui multe, se frământă ce-i în marginea lui, în inima lui, peste trupul lui chiar – dar el rămâne neschimbat. ”Trece și asta” este una dintre cele mai curente vorbe românești. Neamul nostru rămâne pentru că și el participă, în felul lui, la eternitatea ființei”¹. Practic, putem spune, fără nici un fel de exagerare, că neamul românesc s-a născut sub semnul psalmului. Cele mai numeroase traduceri românești le are psaltirea, fapt care atestă predilecția noastră naturală față de acest bogat izvor duhovnicesc, liturgic și mesianic. Prin urmare, primele două capitole ale lucrării de față le sunt dedicate succint originii, autorilor și practicii psalmilor atât în perioada vechi-testamentară, cât și în cultul Bisericii lui Hristos, din perioada paleo-creștină până azi.

Fiind în primul rând vorba de o lucrare în domeniul muzicii bisericești, am considerat de cuviință să aleg spre cercetare, sub riguroasa îndrumare a Pr. Prof. Dr.

---

¹ Constantin Noica, *Pagini despre sufletul românesc*, Ed.Humanitas, București, 2008, p.11.

Vasile Grăjdian, o cântare specială, având originea în psalmi: polieleul. Acest moment muzical-liturgic din slujba Utreniei praznicelor împărătești și a sfinților mai importanți precum și a trei Duminici din Perioada Triodului - anume *Polieleul*, face obiectul de studiu al prezentei lucrări doctorale, cu accent pe modul în care a fost cultivat de către marii cărturari ai Sfintei Biserici Ortodoxe Române, dintre care putem exemplifica pe Fericitul Cuvios Filotei, Monahul de la Cozia, autorul pripelilor și pe Macarie Ieromonahul, inițiatorul „românirii” cântărilor bisericesti.

Macarie Ieromonahul, în acțiunea sa nobilă de „românire” a cântărilor bisericesti, tipărește la București în anul 1827 *Tomul al doilea al Antologhiei*, ce cuprinde printre altele și o serie de polielee – creații aparținând unor protopsalți de seamă (Iacov protopsaltul, Ioan protopsaltul, Daniil protopsaltul, etc.), pe care le traduce în limba română.

Prin urmare, următoarele două capitole din teză sunt consacrate polieului ca parte a ritualului Utreniei (cap. III) și mai ales multiplelor posibilități muzicale utilizate de Macarie Ieromonahul în redactarea pe românește a polieelelor din Tomul II al Antologhiei (București, 1827 și Buzău, 1856).

Lucrarea este structurată astfel:

Capitolul I - *Considerații generale despre psalmi* cuprinde: 1. Originea divină, autorii și timpul redactării psalmilor precum și mărturii nou-testamentare și patristice privind cântarea psalmilor în Biserica primară. 2. Traducerea și tipărirea Psaltirii la români 3. „*Psaltirea în versuri*”.

Capitolul II - *Psalmii în cultul Bisericii Ortodoxe* adică în cele șapte Laude, în Sfintele Taine, la Sfânta Liturghie și la ierurgii.

Capitolul III - *Polieelele din slujba Utreniei* cuprinde noțiuni privind folosirea în cult a psalmilor: 44, 134, 135 și 136 precum și a imnelor asociate: *psalmii aleși, mărimuri și pripeli*.

Capitolul IV - *Polieelele traduse de Macarie Ieromonahul și tipărite în Tomul al II-lea al Antologhiei* (București 1827 și Buzău 1856) – în care ne vom ocupa exclusiv, pe lângă prezentarea de date biografice a unor compozitori ai polieelelor în stilul *argon* (pe larg). Tot aici ne vom referi asupra noțiunilor „*argon*” și „*syntomon*”, precum și a

structurii literare a tuturor polieleelor tipărite de Macarie, urmând ca, la finele fiecărei structuri literare analizate, să prezentăm, în paralel, stih cu stih, cele trei forme ale textului liturgic. Primele două sunt: **textul în limba greacă** (limba din care a tradus Macarie Ieromonahul), **textul românesc tradus de Macarie** – transliterarea, cu caractere latine, a textului original cu caractere slavone, păstrând particularitățile limbii folosite de Macarie. Cea de a treia formă a textului liturgic este constituită din **versiunea actuală** a textului în cărțile de cult. Prezentarea în paralel este motivată de două aspecte: pe de o parte, ca aspect statornic, „românirea” polieleelor, aflate în uz înainte de secolul XIX, evidențiind greutatea acestei prefaceri melodice, la care „s-a înjugat” părintele Macarie, iar, pe de alta, ca aspect dinamic, prin observarea celor două texte românești, pentru o mai ușoară sesizarea a diferențelor lingvistice, și, de ce nu, spre o viitoare actualizare a polieleelor într-o publicație. La finele fiecărei triple prezentări, textul va fi inclus într-un tabel, arătându-se numărul de silabe ale fiecărui stih.

Acest capitol mai presupune și analiza muzicală, însoțită de exemple redactate în dublă notație, a polieleelor întrebuițate în cultul Bisericii noastre.

Așadar, din lucrarea *Tomul al II-lea al Antologhiei*, în ceea ce privește polieleele de tip *argon* (pe larg), am selectat polieleul *Robii Domnului* – glas I, facerea lui Ioan Protopsaltul, apoi, din cadrul polieleelor *syntomon* (pe scurt), ne-am propus spre studiu: *Polieleul pe glas doi diatonicesc*, *Polieleul pe glas VI* și *Polieleul pe glas V*. Vom continua analiza muzicală cu polieleul *Cuvânt bun* - „facerea lui Kyr Gheorghie Criteanul” – glas VII Varis și, ultimul, *La râul Babilonului* - „facerea lui Grigore protopsaltul” – glas III (Ga ca de la Ni).

În vederea analizei muzicale, am stabilit un set de criterii pe care îl considerăm reprezentativ în acest studiu. Primele două criterii - *Scara* și *Formula (apechema) glasului* - prezentarea grafică a diverselor scări în legătură cu polieleul analizat, precum și a formulei melodice, nelipsite în acordaj. Cel de al treilea criteriu - *Modulațiile* – vom analiza diferite structuri modulatorii precum și, unde este posibil, întregul traseu modulator. Criteriul penultim – *Melodica* – este compus din: a) *ambitus* – prezentarea grafică a intervalului muzical în care se desfășoară polieleul. În cadrul polieleelor *syntomon*, prezentate mai sus, ce sunt împărțite în două stări după cei doi psalmi folosiți, întreaga analiză, deci și *ambitusul*, se va face la nivelul fiecărei stări în parte. Referitor la

polieleele pe larg *Robii Domnului*, *Cuvânt bun* și *La râul Babilonului*, pe motivul că întrebunțează un psalm, *ambitusul*, ca și întreaga analiză de altfel, va fi unitar. Următorul subcriteriu – b) - formule melodico-ritmice – va cuprinde structuri melodice identice, diferite procedee componistice, iar, unde este cazul, diverse structuri melodice variaționale și imitative; c) zona de culminație melodică – prin care dorim să etalăm, mai ales în cadrul polieleelor de tip *syntomon*, traseul melodic „apoteotic”. Ultimul criteriu *Cadențele* – aspect ce nu poate fi neglijat în susținerea traseelor melodice cu și fără modulații, prilej în care vor fi indicate diferite structuri cadențiale (ne)modulatorii, aspecte variaționale ale acestora, etc. La finele fiecărei prezentări, cadențele vor fi cuprinse în tabele, arătându-se felul și numărul lor.

Această operă național-culturală a lui Macarie reprezintă o muncă titanică mai ales în condițiile acelor vremuri. Polieleele traduse și tipărite la București în anul 1827 - *Tomul al doilea al Antologhiei*, reprezintă o pagină de aur în istoria muzicii bisericești românești, activitatea și efortul depus de el fiind fără precedent.

Contribuția lucrării este compusă din următoarele elemente:

1. Lucrarea beneficiază de o metodologie modernă sub coordonarea Pr. Prof. Dr. Vasile Grăjdian.
2. Subiectul teologic este incitant.
3. Obiectul lucrării este recognoscibil.
4. Teza este utilă, fiindcă își propune deschiderea unei perspective inedite de cercetare cu multiple aplicații în domeniul Teologiei Practice (Muzică Bisericească, Liturgică, Tipic).
5. Premisele cercetării expun elemente verificabile din punct de vedere științific.
6. Lucrarea naște legături pluridisciplinare, prin crearea, pornind de la subiect, a unor piste de cercetare liturgico-muzicale, biblico-istorice, lingvistice și patristice.
7. Este consultat un bogat material bibliografic de actualitate (2007-2012).

Pr. Drd. Petru Ciprian Pricop